

nària ha estat alterada en *ü* (*jucher, juchoir*) per influència d'un sinònim *huquer/hucher* d'etimologia germànica diferent, mentre que l'oc. *s'ajouca* apareix en masses més grans (289b9-20) que enloc, i amb variant tol. *enjoucà*, que ja fou usat per Goudouli c. 1610. Quant al cat. *jóc* i el piem. *giuch*, que no poden ser manlevats del francès, suposa ell que vinguin del gòtic, cosa que seria inversemblant, no havent-hi solució de continuïtat geogràfica, i llavors esperariem que el gòtic l'hagués passat al cast. i port. i d'altra banda a la resta de l'Alta Itàlia, territoris on no ha existit mai el mot. És evident que pertot ha de ser herència directa del francic.

DERIV.: *Jóca*, o més aviat *joca*, reemplaça *jóc* en una zona considerable del S. del Princ. i una part més o menys gran del P. Val.: *gòkē* a Fraga (BDC IV, 29, 41), *gòka* a Aitona (1936); la *Jòca* i la *Eròssa* (1930) són dos grandiosos turons de roca, o moles de capçada estreta, en els Ports Ibèrics, entre Caro i el Mas de Barberans: sens dubte perquè s'hi posen els voltors i esparvers tal com l'aviram dalt del *jóc*; a Morella diuen *pondre's el sol en jóca* quan s'amaga per damunt de l'horitzó entremig d'una gran nuvolada de núvols vermells (1961), comparant-ho a l'ocell que s'ajoca o es posa a dormir en un lloc relativament alt: d'on la dita popular meteorològica que anuncia pluges properes: «si se pon el sol en *žòka* / dins de tres dies la 'squena xopa».

Joquer 'jóc, barra on dormen les gallines' avui és el substitut valencià de *jóc* (Renat, «El Camí», 14-iv. 1934); «les fadrines d'eixa tèrra / totes són altes y primes: / jo les tincacomparades / al joquer de les gallines», MGadea (*T. del Xè* II, 49). Però és també la forma única que admeten el Lacav., i ja el DTo. 1647: «gallinarium cubile, locus in quo pernoctant; perticae parietibus infixae in quibus dormiunt; asserculis asperatis super quos sidentes nocturnam quietem capiunt». I ja apareix en una llista de refranys aragonesos, que devia ser compilada per un ribagorçà occidental, car la majoria són en aragonès, d'altres en llenguatge mixt i alguns, com aquest, en català quasi pur: «si sabés lo pagés, / quina yes la galina en lo *janer* / no 'n l'exaría nenguna en lo *joquer*» (amb la glossa 'galiner') foren llegits per Rius i Serra en un ms. en lletra de mj. S. XIV (RFE XIII, 369, n.º 77). D'on *joquerada* que AlCM defineix 'conjunt de gallines posades al joquer', com a mot d'Olot, però jo vaig sentir *žukaráda* a Surroca de St. Joan Abad. (1930) per a 'conjunt dels ous que pon una femella en una vegada i que s'hauran de covar'.

D'altra banda *joquiner* és la forma que ha pres la denominació en ross., segurament per influència del nom d'una cosa tan relacionada com és *galliner*: «El clar de lluna fa brillar una canya / --- / tot s'humiteja, i borrona la branca, / sota la llum que goteja i que plou: / al joquiner dorm la gallina blanca / ---»; «les gallines --- cada tarda les arremia al joquiner», JSeb. Pons (*Canta-Perdiu*, 68; *Set Sivelles*, 144); *joquinera* a Cotlliure. *Žukiné* diuen encara en el poble de Montalbà, de llenguatge mixt, a la ratlla del Fenollet

(ZRPb. XLV, 245), i segueix *žukinyé* fins a Tuchan en l'Aude (ALF). Sobre l'extensió de *jóc* i els seus derivats ens informen l'ALF (m. 998) i l'ALCat. (230).

ALTRES DERIV.: *Ajocar-se* [1647, DTo.]: «--- les gallines i aucells: gallinae somnum, nocturnam requiem, capiunt; g. pernoctant perticis parietibus infixae», «a. los aucells sobre alguna cosa», Lacav. Car aquest verb ja hi ha més ocasió de referir-lo als altres ocells i moixons, que menys importants que l'aviram per al pagès, han rebut el mot per extensió des del de les gallines. Recordem la dolça cançó popular «El pardal quan s'ajocava - al taronjé / el pardal quan s'ajocava - feya remó / per veure si'l sentiria - la sev' amó», del qual MilàF recull cinc versions del Gironès i ultra-Albera, i encara una altra, i dues més, de penedesenques (sens dubte, doncs, molt antiga essent tan difosa, Romillo, 530); «un pomeret hi tinc plantat --- un aucellet s'hi ha *ajucat* / que té lo bec sobredaurat» (Romillo, 528.10, i ja en l'ed. de 1853, n.º 99, p. 1); aquesta, del S. XVI, l'altra probablement dels Ss. XVI-XVII: «aposentos prou reduïts, en los quals s'ajocavan les gallines y s'aixoplugava l'aviram», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 65).

El mot s'usa pertot en el Princ. on el tinc anotat des de la Vall Ferrera fins al Priorat i l'Alt Emp., i segons AlCM, més o menys, a tot el domini lingüístic. En tot el català central i Nordest, i en el Pallars, almenys, es pronuncien amb *ó* tancada les formes ritzotòniques («en el galliner *s* i *azòken* les gallines», Tor, 1932); mentre que en parlars del Centre i del Sud ha pres *o* oberta: a Ulldemolins, d'una penya dita *El Colomer*, m'expliquen (cf. el que he dit de la *Joca* dels Ports) que li donen aquest nom «perquè s'hi *azòken* els tudons»; però també s'aplica a ocells més perillosos, com ens ho revela el nom del Serrat d'*azòka-milans*, a les serres capçaleres del Lluçanès (vora el castell de Lluçà, 1964). A Barcelona? s' *azòka* diem a casa, però més valdria preguntar-ho a un pagès del Prat.

Però el verb ha transcendit el món domèstic i masover en què restat el seu mot primitiu, prenent accs. translàtics o força abstractes, aplicat a persones que hom ajeu blancement o a gent i coses que s'ajupen o encongeixen: «he guaytat dins les cavernes en repòs / --- les esmeragdes i turqueses / que la llum filtra en les ones allà dins, / fent-hi veure d'una fada les riqueses, / vora l'antra aon s'ajouquen vells-marins», Costa i Ll. (*Costa Brava de Mall.*, 8d, ed. I. Cat., 203).

«Al llit dels seus pares la portaren malalta, com quan era petita i l'ajocaven per retornar-la amb el tebi amor maternal», Coromines (*V. Aust.*, 130.26); «la dita iglésia és de una nau, bé que algo estreta: iguals los arcs de les capelles, tribunes un poc *ajocades* sobre de dites capelles», B. de Maldà (*Exc.*, p. 26); «*jocante*, nena» 'ajup-et' emp. (que cridà l'atenció del meu pare, segons una nota de Llers, 1898), fins al punt que tal com *jup*, *cluc*, *cot*, *catxo* i semblants, extrets del verb corresponent, també s'ha dit un adjectiu «*jóc*, *jóca*: baxo, gacho, agachado» (Belv.).

Aquell *joca-te* emp., que avui ens sembla una pro-